

Ekološka kriminaliteta kot oblika lastne viktimizacije

Katja Eman

Povzetek:

Namen prispevka:

Slovenija je v poslednjem obdobju zaradi globalnih sprememb priča vse bolj kompleksnemu in sofisticiranemu razvoju, ki posledično vpliva tudi na okolje, v katerem živimo. Konference, okrogle mize in visoka mednarodna zasedanja na temo ohranjanja in reševanja okolja se pri nas in po svetu kar vrstijo. Za ekološko kriminaliteto pristojne službe v Sloveniji beležijo porast števila kaznivih dejanj v zvezi z varovanjem okolja in naravnih dobrin, pri čemer pa dokaj velik del storjene kriminalitete zoper okolje spada na področje zasebne ekološke kriminalitete, bolj znane kot ekološka kriminaliteta posameznika. Z opravljeno analizo pojavnih oblik ekološke kriminalitete so bile opredeljene posebnosti le te, našteje njene zaznane oblike v Sloveniji in na podlagi tega predlagane možne (preventivne) rešitve. Cilj prispevka je bil opredeliti zaznane pojavne oblike ekološke kriminalitete posameznika v Sloveniji in njihova vključitev v že obstoječo fenomenološko shemo.

Metodologija:

Na podlagi pregleda in analize virov in baz (statističnih) podatkov o zaznani ekološki kriminaliteti v Sloveniji so bile opredeljene obstoječe pojavne oblike ekološke kriminalitete posameznika, ki so obravnavane s kriminološkega in viktimološkega vidika. Spoznanja obeh družbenih ved so bile uporabljene pri opisu dela fenomenološke sheme ekološke kriminalitete v Sloveniji, ki zajema ekološko kriminaliteto posameznika.

Ugotovitve:

Ugotovitve analize so izhodišče za predlagane spremembe na področju kriminalitete posameznika zoper okolje in naravne dobrine ter preventivno ravnanje posameznika pri varovanju okolja, ki je del sklepnega razmišljanja.

Praktična uporabnost in omejitve:

Prispevek podrobneje opredeli obstoječe pojavne oblike ekološke kriminalitete posameznika. Vse, pri analizi zaznane oblike kriminalitete te vrste, uvrsti v do sedaj opisano shemo pojavnih oblik ekološke kriminalitete v Sloveniji in jo dopolni. Nadgrajena shema je dobro izhodišče za vsa nadaljnja preučevanja ekološke kriminalitete pri nas ter tudi pri iskanju in oblikovanju načinov in metod preprečevanja ekološke kriminalitete pri nas. Opisi v Sloveniji zaznanih oblik ekološke kriminalitete posameznika so lahko prav tako dobra osnova za vse nadaljnje raziskave na tem področju, za možna odkrivanja nam skritih oblik ekološke kriminalitete posameznika ali iskanje vzrokov za tako početje Slovencev. Nenazadnje se zdi pomembno opozoriti na škodljivo ravnanje ter izpostaviti načine varstva človeškega okolja, ki so zelo poceni in ohranijo oziroma rešijo zelo veliko. Le malo več ozaveščenosti in človeške volje je potrebno.

Izvirnost/pomembnost prispevka:

V prispevku predstavljene v Sloveniji zaznane pojavne oblike ekološke kriminalitete posameznika so zbrane ter smiselno razdeljene in uvrščene v že obstoječo fenomenološko shemo oblik ekološke kriminalitete. Ugotovitve so namenjene raziskovalcem in posameznikom s področja kriminologije, viktimologije, kriminalitete, ekologije, prevencije in drugim ter seveda vsakemu (slovenskemu) državljanu posebej, saj bo mogoče lahko svoje

ravnanje prepoznal v eni izmed opisov ekološke kriminalitete posameznika in se nad svojim početjem vsaj malo zamislil.

Ključne besede: ekološka kriminaliteta posameznika, zelena kriminologija, viktimologija, fenomenološka shema, prevencija, ekološka etika

1 UVOD

*Veliko je stvari, ki sestavljajo človeka.
Iz česar so zrak zemlja, zelišča ali kamni,
vse je del našega telesa.
Znova se moramo učiti, biti to, kar smo,
v sebi čutiti in odkrivati raznolikost tega bogastva.*

Lame Deer

Človek je umeščen v naravo, kjer je enakovreden in soodvisen del narave ter z ostalimi živimi bitji sestavlja del medsebojno povezanega sistema, v katerem sta preživetje in kvaliteta življenja odvisna in določena z materialnimi pogoji ter predvsem odnosom do drugih živih bitij (Pličanič, 2003). Onesnaženost okolja in naravne nesreče, kot njegove delne posledice predstavljajo enega najbolj pomembnih in zaskrbljujočih varnostnih problemov sodobne družbe. Ljudje so onesnaževanje sprejeli kot neprijetno dejstvo v življenju, glede katerega lahko naredijo bore malo ali nič (Hannigan, 1995:1), kar pa pravzaprav ne drži. Ravno človek – mi – je tisti, ki v rokah drži škarje in platno našega planeta.

Izginjajo deževni gozdovi in habitacija, vedno več živalskih in rastlinskih vrst je na robu izumrtja, primanjkuje pitne vode, prav tako začenjajo primanjkovati nekatera naravna bogastva in različni ekosistemi so vedno bolj izčrpani. Schnaiberg in Gould (1989: 12) opozarjata, da tudi obnovljivi energijski viri niso popolna rešitev, saj na različne načine škodujejo okolju (draga oprema in velike površine za mline na veter in solarne sisteme, hrup in solarno radioaktivno žarčenje, ipd.). V preteklih dveh ali treh desetletjih se je varstvo naravnega okolja povzpelo na sam vrh lestvice javne in državne zaskrbljenosti, zaradi česar so države sprejele različne predpise in uvedle različne ukrepe, s katerimi se zoperstavljajo problemom onesnaževanja, izčrpavanja virov in uničevanja biološke raznolikosti (Brack, 2002: 1). Pri tem so nekatere države bolj resne in zavzete, druge pa manj. Med prve lahko prištejemo tudi Slovenijo. Za ekološko kriminaliteto pristojne službe v Sloveniji so opazile povečano skrb za varstvo narave pri ljudeh in tudi število prejetih prijav je v porastu. Pri pregledu dostopnih baz in virov o škodljivih ravnanjih oziroma kriminaliteti je razviden sorazmerno velik delež dejanj, ki jih zakrivi posameznik v svojem domačem okolju in nikakor ne spadajo v skupino elitne oziroma belo-ovratniške kriminalitete, kamor mnogi avtorji (Sutherland, 1983; Dobovšek, 1997; Corall, 1992; Pečar, 1996; Kanduč, 1994, 1997; Siegel, 2001; Selinšek, 2003) uvrščajo večino oblik ekološke kriminalitete. Situ in Emmons (2000: 113) med prvimi podrobneje opredelita in definirata ekološko kriminaliteto posameznika, katero je že Pečar (1981: 36) poimenoval *zasebna ekološka kriminaliteta*.

Namen prispevka je na podlagi analize obstoječih virov in baz podatkov o zaznani ekološki kriminaliteti v Sloveniji opredeliti pojavne oblike ekološke kriminalitete posameznika in jih vključiti v že obstoječo fenomenološko shemo. V zaključku prispevka pa so na podlagi analize in dilem podani predlogi možnih rešitev.

In kaj pravzaprav predstavlja pojem *ekološka kriminaliteta*. V svojih razpravah o ekološki kriminaliteti je Pečar (1981: 40) zapisal, da gre za poseg v okolje, vsako trajno ali začasno

dejanje, ali opustitev ravnanja, ki negativno vpliva na okolje, zdravje ljudi in na: izkoriščanje in rabo naravnih dobrin; izgradnjo, spremembo, obratovanje, opustitev in odstranitev objektov in naprav ter porabo surovin, polizdelkov, izdelkov in energije; predelava odpadkov in pridobivanje energije in odpadkov; emisije v vodo, zrak ali tla, odlaganje ali kopičenje odpadkov ter drugi vplivi na okolje; prevoz in ravnanje z nevarnimi snovmi; poškodovanje ali uničenje naravne vrednote; zmanjšanje biološke raznovrstnosti ali osiromašenje naravnega genskega sklada; druge dejavnosti ali posege, ki pomenijo tveganje in nevarnost za okolje. Pečar (1988: 286) je pozneje dodal, da ekološki kriminal izhaja iz koristoljubnosti, katero določa imperativ dobička ob človeškem prisvajanju in obvladovanju narave. Clifford (1998) je njegovo pojmovanje še razširil in ekološko kriminaliteto definiral kot dejanje, storjeno z namenom škoditi ali z namenom povzročiti škodo ekološkim in biološkim sistemom, zaradi zagotavljanja posla ali osebne koristi.

Ekološka kriminaliteta zajema zelo raznolike oblike škodljivih dejavnosti, katerih motiv je še nedolgo tega bila želja po (gmotnem) okoriščanju, dandanes pa se vse vedno bolj vrača k ali izhaja iz človeka kot posameznika. Škodljiva dejanja, ki jih zoper okolje zagreši en sam človek, so največkrat neznatnega pomena, ko pa seštejemo 2 milijona takih početij, je slika povsem drugačna. S sociološkega zornega kota bi med ekološko kriminaliteto lahko prišteli vsako deviantno obnašanje, ki ni v skladu z okoljevarstvenimi normami, ki se nanašajo na obnašanje subjektov v določenem (naravnem) okolju (Selinšek, 2006: 224). Situ in Emmons (2000: 3-4) jo definirata kot nedovoljeno dejanje ali opustitev, ki krši zakon in je zaradi tega subjekt kazenskega pregona in kazenskih sankcij. Prav tako Gibbons (1994) ekološko kriminaliteto opredeli kot namerno ali premišljeno kriminalno kršitev, ki rezultira v dejanskem in materialnem škodovanju vodi, okolju, zraku, zemlji ali pokrajini.

Iz različnih definicij je moč povzeti, da je ekološka kriminaliteta vsako začasno ali trajno pravno opredeljeno odklonsko ravnanje, ali opustitev ravnanja, ki povzroči, umetno spremembo, poslabšanje, obremenitev, propadanje ali uničenje (človekovega) okolja ali zaviranje njegovih naravnih sprememb. Storilec je lahko kdorkoli oziroma vsakdo izmed nas (korporacije, podjetja, skupine, posameznik, idr). Njena posebnost pa so žrtve, saj poleg oziroma preko okolja (rastline, živali, naravni elementi) škoduje tudi ljudem.

Viktimologija je znanstvena disciplina, ki proučuje kriminaliteto z vidika žrtve, s poudarkom na zvezi med žrtvijo in storilcem. Meško in sodelavci (2002) so opozorili, da so kriminologi v pretežni meri spregledali vpliv žrtve na kaznivo dejanje in opozorila, da žrtve igrajo (včasih zelo) pomembno vlogo pri (nekaterih) primerih vzročnosti kriminalitete. Viktimologija se je začela 'porajati' v tridesetih letih preteklega stoletja, s pojavom povečanega zanimanja za vlogo žrtve v 'predkriminalni' okoliščini storilčevega 'prehoda k dejanju'. V sedemdesetih se je preučevanje viktimizacije oblikovalo kot ločena znanstvena disciplina. Na njen razvoj so vplivala različna gibanja za žrtve kaznivih dejanj, ker je prevladujoča kriminologija zanemarila vlogo žrtve in se ukvarjala s proučevanjem kriminalcev, pojavnih oblik in vzrokov kriminalitete (Kanduč, 2001). Von Hentig (1948) in Schafer (1968) sta pri klasičnih študijah o žrtvah kriminalitete ugotovila, da je za nastanek kaznivega dejanja ključnega pomena tudi vloga žrtve. Avtorja menita, da so posamezne žrtve v veliki meri krive za lastno viktimizacijo (jo privablja). Šelihova (1967: 38) poudarja, da je za kriminološki vidik najpomembnejše vprašanje tipologije žrtev.

Viktimologija je mlada veja znanosti, ki proučuje vse vrste žrtev, vzroke za viktimizacije, proces in mehanizme viktimizacije ter posledice, ki jih utrpi žrtev (Halilović, 2004). Viktimologija je s kriminologijo tesno povezana, opredeljena tudi kot del kriminološke znanosti, ki se je v zadnjem času močno razširila in se usmerila k možnostim preprečevanja

kaznivih dejanj ter k pomoči žrtvam kaznivih dejanj (Šelih, 2003). Ramljak (2004) je viktimizacijo opredelil kot asimetričen odnos, ki je nepravilčen, destruktiven, parazitski in v veliki meri pomeni tudi kršenje predpisanih aktov. Naloge viktimologije so naslednje: preprečevanje in zmanjševanje nastanka žrtev, odkrivanje vzrokov za viktimizacijo, preiskovanje rizičnosti žrtev, raziskovanje preddispozicij za viktimizacijo, fenomenološke prednosti v relaciji žrtev – storilec in pomoč žrtvam. Bauman (2002: 244) še poudari, da ima viktimologija prvenstveno humanistično dimenzijo.

Zelena kriminologija je fenomenološko in kavzalno-genetično veda, ki proučuje pojave in oblike odklonskega vedenja zoper okolje, raziskuje vzroke takega ravnanja ter uporablja spoznanja empiričnih raziskav in rezultate izkušenj (Meško, 2006) o povzročeni spremembi okolja in posledicah, ki jih je zakrivil človek. Najrazličnejše nepravilnosti, nespodobnosti, kršitve in zločini zoper naravo so definirani kot *zeleni zločini*. Zelena kriminologija je v zadnjih dveh dekadah s svojim proučevanjem in raziskovanjem podala nekatere zelo pomembne ugotovitve in jih uporabila pri preprečevanju namernih in negativnih sprememb okolja¹. Angleški kriminologi so prvi poskusili opredeliti ekološko kriminologijo kot 'zeleno kriminologijo' ('green criminology'), pri čemer je ključno definirati pomen termina 'zelen'. Ekološka kriminaliteta ali t.i. 'zeleni zločini' so socialne konstrukcije, pod vplivom socialnih okolij in socialnih odnosov v družbi, kjer sta pomembni dve skupini: korporacijski akterji in ekološki pravni aktivisti ali gibanja, pri čemer pa je potrebno upoštevati spol, raso in razredne neenakosti (Lynch in Stretsky, 2003: 218). Biti 'zelen' dandanes v družbi pomeni več, kot pa le vrednote in odnos do varovanja okolja, saj označuje tudi politično držo, ekonomski tržni slogan oziroma poskus prodaje izdelkov z zeleno oznako kot zdravju prijaznejših živil in drugih izdelkov (npr. 'naravno', 'domače', 'iz zelene doline', 'zdravo in okolju prijazno', idr.), ipd.

Pričujoče delo predstavlja kriminološki in viktimološki vidik ekološke kriminalitete, njeno delitev ter podrobnejšo opredelitev v Sloveniji zaznanih oblik ekološke kriminalitete posameznika, pri čemer je izpostavljena problematika pojava lastne viktimizacije posameznika kot storilca dejanj(a) ekološke kriminalitete. Pri tem analiza pojava izhaja iz zornega kota etike – ekološke oziroma boljše rečeno človeške etike.

2 EKOLOŠKA KRIMINALITETA, VIKTIMOLOŠKI IN KRIMINOLOŠKI VIDIK

Okolju grozijo številne nevarnosti, ki so v veliki meri delo človeka. Prav zato gre pri ekološkem kriminalu izrecno za inkriminacije, ki so usmerjene zoper naravo in človeka; temeljne človekove vrednote in človeško življenje. Ne le, da človeku škodijo neposredno, ampak uničujejo tudi vse tisto, kar je poglavitno za njegovo preživetje. Pri nazornem pregledu kriminoloških in viktimoloških del o ekološki kriminaliteti (Schnaiberg, Gould, 1989; Pečar, 1992; Hannigan, 1995; Pečar, 1996; Žnidaršič – Kranjc, 1998; Kanduč, 1999; Situ in Emmons, 2000; Dvoršek, 2001; Pličanič, 2003; Selinšek, 2003; 2006; Dobovšek, Goršek, 2007) vedno naletim na enega in istega storilca – človeka.

¹ V devetdesetih letih prejšnjega stoletja so britanski kriminologi (Lynch, 1990; Groombridge, 1998; Lane 1998; South 1998) iz diskusij o kriminoloških študijah o ekološki kriminaliteti, katero povzročajo vplivni ljudje, razvili predlog o oblikovanju 'zelene kriminologije', katere predmet preučevanja so zločini zoper okolje. Carabine in dr. (2004: 28) so opredelili 4 glavne naloge zelene kriminologije: 1. zabeležiti obstoj zelenih zločinov v vseh oblikah ter razviti osnovne tipologije in razlike; 2. začrtati različne smeri na tem področju in oceniti nastale komplikacije in politične vplive; 3. povezati zelene zločine z družbenimi neenakostmi; 4. oceniti vlogo zelenih družbenih gibanj pri doseganju družbenih sprememb.

Ekološka kriminaliteta ni ekskluzivni pravni pojem, saj se z njenim preučevanjem ukvarjajo različne znanosti in stroke, kar ji daje multidisciplinaren značaj. Je predmet proučevanja ekologije², kriminologije³, sociologije⁴, kriminalistike⁵, (kazenskega) prava⁶, posledično tudi viktimologije idr. Z inkriminacijo pojavov zoper okolje je za kriminologijo nastalo novo področje delovanja. Le to je drugačno od preteklega preučevanja, saj gre za novo odklonskost, ki ogroža posebej zavarovane dobrine na poseben način, in za drugačno vzročnost (Pečar, 1981: 41). Kriminološke razprave o ekološki kriminaliteti večinoma niso semantične narave, ampak se nanašajo na vprašanje, kako se ta kriminaliteta kaže v praksi, kako se meri, pojasnjuje, preprečuje, regulira, sankcionira, ipd. Temeljne značilnosti ekološke kriminalitete posameznika s kriminološkega zornega kota so (Pečar, 1992; Žnidaršič – Kranjc, 1998; Dvoršek 2001, Selinšek, 2003): kolektivnost in anonimnost žrtev, neznatna opaznost storilca, dokaj sorazmerno abstraktno in nedoločno dojetje oškodovanosti, neopaznost ekoloških kaznivih dejanja, zaradi česar je njihovo odkrivanje bolj zapleteno.

Pri ekološki kriminaliteti imajo žrtve popolnoma drugačno vlogo kot pri klasični ali drugi kriminaliteti. Izjema so le tisti storilci ekološke kriminalitete, ki potem postanejo tudi žrtve (čeprav bomo na koncu, ko bo okolje popolnoma uničeno, žrtve prav vsi). Pri ekološki kriminaliteti pa žrtve še najmanj prispevajo h genezi onesnaževanja. Pečar (1981) je izpostavil sledeče lastnosti le-te:

- **večkratnost**, ker so oškodovani različni naravni življenjski viri,
- **masovnost**, glede na dejanskost, da je krog oseb, med katere je mogoče uvrstiti žrtve ekološkega kriminala, zelo širok,
- **nezaustavljivost**, ker se izmika človekovemu nadzorstvu,
- **nemerljivost**, ker je zelo težko ugotoviti vrednost povzročene škode.

Strinjam se s Pečarjem (1988: 286), da ekološki kriminal v katerikoli obliki izhaja iz koristoljubnosti, katero določa imperativ dobička ob človeškem prisvajanju in obvladovanju narave. Kot v začaranem krogu se vse zopet vrne k človeku – storilec ali žrtve, morda oboje.

2.1 Delitev ekološke kriminalitete

Čeprav si dejanja ekološke kriminalitete delijo skupno tarčo oziroma tarče, se vseeno pomembno razlikujejo glede na: storilca kaznivega dejana zoper okolje, dejanje oziroma način storitve, žrtev oziroma žrtve in zakone ter organe in organizacije, ki pokrivajo področje na katerega so posegli. Kriteriji in delitve (ekološke) kriminalitete so se skozi čas spreminjale, odvisne so od vede, ki se je ukvarjala s preučevanjem te vrste kriminalitete, človeškega razvoja in napredka ipd. Sprva so delitve bile preproste in enostavne, danes pa postajajo vedno bolj razvejane, njihovo dopolnjevanje in spreminjanje pa še vedno traja. Podrobnejše in natančnejše delitve so se pojavile šele na prehodu v XXI. stoletje. Z napredkom so se razvile 'nove' oblike ekološke kriminalitete.

² Ekologija je področje geografije, ki preučuje škodljive posledice človekovih posegov v okolje, njihovo odpravljanje in preprečevanje (Priročni slovar tujk, 2005: 178).

³ Kriminologija je posebna znanstveno raziskovalna disciplina, ki se ukvarja s kriminaliteto kot družbenim in individualnim pojavom. Beseda kriminologija je sestavljena iz grških besed 'crimen' – zločin in 'logos' – veda, kar pomeni, da govorimo o vedi o kaznivih dejanjih in njihovih storilcih (Meško, 2006: 21).

⁴ Barry (1999: 10) opredeli sociologijo kot znanost o družbenih pojavih, ki preučuje temeljne oblike in delovanje družbe ter njene razvojne zakonitosti.

⁵ Kriminalistika je veda o preiskovanju, ki uporablja različne metode in sredstva z namenom odkritja storilca kaznivega dejanja in razkritja le tega, kakor tudi, da se prepreči izvrševanje načrtovanih kaznivih dejanj (Maver, 2004).

⁶ Kazensko pravo bi v širšem pomenu lahko opredelili kot tiste pravne predpise, s katerimi so določena in predpisana dejanja in ravnanja ljudi, na katera so z istimi predpisi navezane določene sankcije (Bele, 2001).

Na podlagi pregleda virov in baz podatkov smo dobili pregledno sliko delitve oblik ekološke kriminalitete v Sloveniji. Dostopne podatke o pojavnih oblikah ekološke kriminalitete lahko, glede na kriterij, kdo je *storilec* posameznega dejanja ekološke kriminalitete, oblikujemo v sledečo delitev:

- **ekološka kriminaliteta posameznika ali zasebna ekološka kriminaliteta** (gre za majhna, čeprav lahko enako škodljiva dejanja, ki so posledica pomanjkljivih sociokulturnih vrednot in navad ter odraz osebnosti posameznika, pri čemer pa včasih ni moč v celoti izključiti, čeprav zelo majhnega, imperativa dobička; divja odlagališča odpadkov v gozdu, goloseki, usmerjanje komunalne vode iz hišne greznice v vaške jarke, (zavestna) nepravilna uporaba škropiv in gnojil v kmetijstvu, tihotapljenje in preprodaja redkih rastlinskih in živalskih vrst, cestni in drugi promet ter druga človeška dejanja iz razlogov ugodja in prestiža, ki okolju škodujejo),
- **ekološka kriminaliteta bogatih in vplivnih**, v katero uvrščamo *korporacijsko ekološko kriminaliteto*, *podjetniško ekološko kriminaliteto*, *kriminaliteto ogrožanja zaposlenih* in *ilegalno industrijsko onesnaževanje* (ilegalno odlaganje strupenih odpadkov, nepravilno skladiščenje strupenih odpadkov, tveganja na delovnem mestu v rudnikih in tovarnah (azbest, živo srebro ipd.), izpusti strupenih snovi iz tovarn idr.),
- **ekološka kriminaliteta posameznih skupin**, v katero uvrščamo škodljiva ravnanja zoper okolje, ki jih povzročijo posamezne skupine s svojo dejavnostjo in ravnanjem (društva in krajevne skupnosti s prirejanjem različnih glasbenih dogodkov in zabav ter povzročanjem hrupa ali nepravilnim ločevanjem in odlaganjem odpadkov, ki pri tem nastanejo; cerkve ali občine z razsvetljevanje sakralnih in kulturnih zgradb; nekatera športna društva, kot so motoristična, letalska in zmajarji, ki povzročajo hrup in onesnaževanje zraka; majhni podjetja ali obrati, ki imajo na primer odlagališča avtomobilov ali majhne obrate in z nepravilnim skladiščenjem teh snovi ali ravnanjem z njimi, povzročajo nevarna razlitja teh škodljivih snovi idr.),
- **ekološka kriminaliteta države oziroma vladajoče oblasti** (le-ta je v Sloveniji redko prisotna v dejansko vidni obliki (vojaške operacije ali vaje idr.), je pa veliko bolj možna v obliki kaznivega dejanja opustitve, ko država kot lastnica ali nadzornica 'spregleda' kršitve in zavestno ogroža svoje državljane (npr. presežene emisije nevarnih snovi na ogroženih območjih, kot so Hrastnik, Trbovlje in večja mesta ter mačehovsko ignoriranje stanja s strani države; Log pod Mangartom, kjer so bile po nesreči ugotovljene nepravilnosti Ministrstva za okolje in prostor idr.).

2.2 Oblike ekološke kriminalitete posameznika v Sloveniji

Slovenci smo dokaj veliki onesnaževalci okolja, ki nas obkroža: cestni in drug promet (nenehno pomanjkanje parkirišč v mestih), ogrevanje, prekomerno umetno gnojenje in škropljenje, razsvetljevanje mest in spomenikov, nepravilno skladiščenje nevarnih odpadkov, nepravilno razvrščanje odpadkov idr. Velik problem v Sloveniji predstavlja odvisnost občin (pokrajin in ljudi) od industrije in podjetij na njihovem območju. Le-ti so velikokrat glavni onesnaževalci, a so krajevni predstavniki zaradi odvisnosti od le teh, do onesnaževanja/onesnaževalcev popustljivi, razumevajoči in strpni. Pri pregledu dostopnih baz podatkov o zaznani ekološki kriminaliteti in prekrških zoper okolje v Sloveniji (Ministrstvo za notranje zadeve, Policija, 2006, 2007; Ministrstvo za okolje in prostor, IRSOP, 2006, 2007; Statistični urad Republike Slovenije, 2006, 2007), smo zasledili sledeča ravnanja posameznikov lahko razvrstim v sedem osnovnih skupin:

- onesnaževanje zraka;
- onesnaževanje z odpadki in kemikalijami;
- onesnaževanje voda;
- uničevanje biotske raznovrstnosti in naravnih vrednot;
- hrup in razsvetljevanje kot obliki ekološke kriminalitete;

- turizem kot oblika ekološke kriminalitete;
- kmetijstvo in gozdarstvo kot obliki ekološke kriminalitete.

1. Onesnaževanje zraka:

- *Nadzor emisije tople-grednih plinov* (Tople grede so postale nekaj povsem običajnega na skoraj vsakem vrtu pridne gospodinje. Cena hrane, tudi zelenjave je narasla, zato se posamezniki še pogosteje zatekajo k uporabi toplih gred, ki jim omogoča pridelavo zelenjave skozi skoraj celo zimo. Plinov, ki pri tem v gredah nastajajo, pa je vedno več. V Sloveniji se vedno več kmetij preusmerja v pridelovanje zelenjave in sadja, pri čemer večkrat uporabljajo iz polivinilkloridnih folij oblikovane tople grede.);
- *Emisije snovi v zrak iz ostalih naprav* (Kozmetični spreji, dezodoranti, laki za lase, spreji za odstranjevanje mrčesa, osvežilci zraka in druga razpršila v zrak spuščajo klorofluorogljikovodike in ga onesnažujejo ter uničujejo ozon. Poleg kozmetike tudi mnogi gospodinjski in čistilni preparati vsebujejo različne pline in kemikalije, ki hlapijo in onesnažujejo ozračje.).

2. Onesnaževanje z odpadki in kemikalijami:

- *Kemizacija⁷ v življenju posameznika* (Posameznik je prekomerno založen s pršili, izolacijami, hladilnimi sistemi, barvami, laki, lepili, čistili, topili, razredčili, umetnimi smolami, dezinfekcijskimi sredstvi, škropivi idr.);
- *Odpadna olja* (Pri odpadnih oljih so najbolj problematični samostojni podjetniki ali posamezniki, ki zadostno ne poznajo zakonodaje s področja varovanja okolja in nepravilno ravnaajo z olji ali pa jih sploh ne skladiščijo ter jih pustijo v odpadnih delih motornih vozil ali delovnih napravah in orodjih.);
- *Baterije in akumulatorji, ki vsebujejo nevarne snovi* (Kljub številnim mestom za brezplačen odvzem odpadnih baterij in akumulatorjev, so posamezniki še vedno premalo seznanjeni s to možnostjo in se je posledično ne poslužujejo. Izrabljeni akumulatorji se velikokrat sploh ne odvzamejo iz neuporabnega motornega vozila, prav tako se baterije odmetavajo med komunalne odpadke.);
- *Odstranjevanje azbestnih odpadkov* (Nekateri posamezniki še vedno niso zamenjali azbestnih strešnih kritin, pri ostalih pa se pojavlja neustrezno odlaganje azbestno-cementnih odpadkov na območja zbiralnic komunalnih odpadkov ter tudi pomanjkanje takojšnjega prekrivanja odloženih azbestnih odpadkov.);
- *Ravnanje z odpadki (zbiranje, predelovanje, odstranjevanje)* (Posamezniki še vedno nepravilno ravnaajo z odpadki, predvsem kar zadeva njihovo ločevanje. Marsikateri jih namesto odlaganja v za to namenjene zabojnike, sami 'predelujejo' in odstranjujejo z odvozom v gozdove, odmetavanjem v jarke in potoke, sežiganjem, pokopavanjem v zemljo ipd.)⁸;
- *Gradbeni odpadki* (Predvsem v Prekmurju in drugih ruralnih okoljih po Sloveniji fizične osebe gradbene odpadke odpeljejo in razsujejo po poteh v gozdovih, poljskih cestah ali drugod, namesto da bi jih predale pooblaščenim zbiralcem gradbenih odpadkov. Čeprav redko, a včasih posamezniki gradbene odpadke ponovno uporabijo kot gradbeni material.) in *vnašanje odpadkov v tla* (Pogosti so vnosi zemljine (odpadkov) v tla brez predhodno pridobljenega okoljevarstvenega dovoljenja in na odlaganje raznovrstnih odpadkov, pretežno gradbenih, na kmetijske in gozdne površine.);

⁷ Kemizacija je pretirano kopičenje kemičnih spojin in izdelkov, ki so živim bitjem in okolju škodljivi, za preživetje pa pogosto nepotrebni (Exel, 1994: 434).

⁸ Nelegalno odmetavanje odpadkov je velik problem, ki še vedno narašča tudi v Veliki Britaniji (Watson, 2005: 195) in drugod po svetu.

- *Organski kuhinjski odpadki* (Največkrat zaznano je še vedno neustrezno in nepravilno zbiranje ter odmetavanje organskih odpadkov med druge komunalne odpadke.) in *odpadna jedilna olja in masti*;
- *Vnos nevarnih snovi in gnojil v tla* (Posamezniki z vnašanjem nevarnih snovi in gnojil v tla onesnažujejo tako zemljo kot tudi vode (najpogosteje podtalnico), kar povzročajo nitrati iz kmetijskih virov, neurejena uporaba blata iz komposta ali mulja. Takšna ravnanja imajo škodljive učinke na tla, rastline, živali in ljudi.) in *predelava biološko razgradljivih odpadkov v kompost* (Pri pridelavi komposta v gospodinjstvih je ponekod zaznano nepravilno razvrščanje bioloških odpadkov, ki končajo v kompostnicah.);
- *Zdravstveni odpadki* (Pri posameznikih je najpogostejše nepravilno skladiščenje oziroma oddaja zdravil, ki jim je potekel rok uporabe, saj le ta največkrat končajo v koših za smeti ali na gnojiščih.);
- *Izrabljena motorna vozila in izrabljene avtomobilske gume* (Fizične osebe najpogosteje nepravilno ravnaajo z izrabljenimi motornimi vozili, predvsem pri njihovem zbiranju in razstavljanju⁹, prav tako pri izrabljenih avtomobilskih gumah, katere se največkrat znajdejo na divjih odlagališčih ali nepravilno skladiščene (le odvržene) na posestih posameznikov ali pa romajo na kupe, pripravljene za kresove ipd.).

Najpogosteje odkrite pomanjkljivosti pri posameznikovem ravnanju z odpadki so:

- nedoslednost pri ločevanju in ločenem skladiščenju posameznih odpadkov,
- nelegalno odlaganje odpadkov,
- ravnanje z odpadki brez ustreznega potrdila oziroma dovoljenja (porast zaradi azbestnih plošč).

3. Onesnaževanje voda

- *Emisije snovi v vode* (Najpogostejši vzroki čezmernih obremenitev so presežene (ali nedovoljene) količine komunalnih odpadnih vod, pri čemer je pri posameznikih glavni razlog neurejena ali nepravilno urejena greznica za odpadne vode, veliko je primerov, ko posamezniki greznicam dodajo dodatno cev, po kateri potem v primeru presežene meje odpadna voda odteka v jarke ali zemljo.);
- *Zaščita podtalnice* (Ponekod je bilo odkrito nepravilno in nedovoljeno skladiščenju kurilnega olja, ki se uporablja kot gorivo, pri čemer obstaja nevarnost izteka v zemljo in podtalnico.);
- *Nadzor nad ravnanjem z 'ladijskimi' odpadki* (V zadnjem obdobju je zabeleženo nezakonito odmetavanja ladijskih odpadkov in ostankov tovora v morje, pri čemer prihaja do onesnaževanja morskega dna. Poleg velikih ladij tudi posamezniki s svojimi barkami in jadrnicami niso nobena izjema, pri čemer je veliko storilcev tujcev, število dejanj pa naraste v poletni turistični sezoni.).

4. Uničevanje biotske raznovrstnosti in naravnih vrednot

- *Biotska raznovrstnost* (Čeprav redko, a še vedno se dogajajo nedovoljeni posegi v reke, potoke, jezera, barja ipd., pri čemer lahko posamezniki z izvedenimi posegi povzročijo uničenje habitatnega tipa in s tem življenjski prostor ogroženih vrst. Pristojne inšpekcijske službe zabeležijo povprečno do pet takih primerov letno.);
- *Varstvo naravnih vrednot* (Najpogostejše kršitve na zaščitenih območjih naravnih vrednot so nedovoljeni posegi v prostor, prekomerno gnojenje kmetijskih površin, na

⁹ Nepravilnosti na področju ravnanja z izrabljenimi motornimi vozili so izrazito socialno generiran problem, saj je večina starejših vozil prodana najrevnejšim državljanom, ki želijo po zaključku uporabe vozila še nekaj zaslužiti s prodajo razgrajenih delov vozila. Pri izvajanju nadzora so pristojne inšpekcijske službe odkrile tudi številne posameznike, ki izvajajo zbiranje in razstavljanje izrabljenih motornih vozil, pa niso niti izvajalci javne službe niti nimajo pridobljenega dovoljenja za razstavljanje (Ministrstvo za okolje in prostor, IRSOP, 2006)

travniških habitatnih tipih zaraščanje, v gozdnih habitatnih tipih pa postavitev gozdnih vlak in drugih prometnic ter način gospodarjenja z gozdom, neprimerna košnja, požiganje, onesnaževanje s svetlobo, črne gradnje ter odlaganje gradbenih odpadkov.);

- *Vožnja v naravnem okolju* (Zelo pogoste so tudi vožnje z motornimi vozili v takih naravnih okoljih; predvsem motokros motorji ter tudi raftarji in kajakaši na zavarovanih območjih Triglavskega narodnega parka, v zimski sezoni pa vožnje z motornimi sanmi.).

5. Hrup in razsvetljevanje kot obliki ekološke kriminalitete

- *Hrup* (Pogosto je hrup iz gostinskih lokalov, ki ga povzročajo gosti, manjših obrtnih delavnic ter tudi izvajanja kmetijske dejavnosti, sledijo klimatske in prezračevalne naprave, javne prireditve na prostem (največ v poletnih mesecih). Kot problematičen se je pokazal hrup z gradbišč, ki pa ga je praktično nemogoče nadzirati, a ga zaradi velikega obsega gradenj v Sloveniji ni moč prezreti.);
- *Razsvetljevanje* (Poleg varnostnih luči ob vhodni ali garažnih vratih, ki delujejo na senzor, so vrtovi in zelenice ponekod ponoči razsvetljene s pravimi električnimi svetilkami ali samo solarnimi lučkami, ki delujejo na solarne celice, katere se preko dneva napolnijo in ponoči napajajo lučko).

6. Turizem kot oblika ekološke kriminalitete

Prekomerna 'količina' turizma preobremenjuje okolje in mu škoduje. Dekleva (1994: 474-475) izpostavlja probleme prekomernih emisij in onesnaženosti zraka, vode, povečani količini smeti ter nepravilnem shranjevanju le teh in neustrezne (črne) gradnje. Vse to lahko tudi trajno poruši biotsko ravnovesje posameznega ekosistema. Pauko (1994) pri tem posebej izpostavlja lovni turizem (problem krivolova).

7. Kmetijstvo in gozdarstvo kot obliki ekološke kriminalitete

Zelo veliko ljudi v Sloveniji se še vedno vsaj delno preživlja s kmetijstvom. Pri tem pa na različne načine škodujejo in uničujejo predvsem prst, čeprav njihovi posegi včasih prizadenejo tudi vode in zrak. Tajnšek (1994: 64) izpostavlja vpliv mehanizacije, nafte in fitofarmaceutskih pripravkov v škropivih, ki lahko vodijo tudi v kontaminacijo pridelkov (Maček, 1994: 450). Leskovšek (1994: 453-454) je dodal še prekomerno ali nepravilno gnojenje, kjer se potem dogaja izpiranje hranil iz oznice v talnico in izpiranje nitratov iz mineralnih gnojil. Evropska unija je zelo dobro poskrbela za izobraževanje slovenskih kmetov na vseh možnih področjih kmetovanja in gozdarjenja, zato lahko v primeru večjih nepravilnosti ali kršitev govorimo o namerni povzročitvi škode, se pravi ekološki kriminaliteti. Ravno sedaj v Sloveniji in tudi drugod po Evropi spremljamo posledice množičnega pomora čebel zaradi preveč agresivnih pesticidov, uporabljenih pri semenu koruze. Tudi neustrezno gospodarjenje z gozdovi posamezni strokovnjaki (Šolar, Jurc, Druškovič, 1994) uvrščajo med kršitve zoper naravo oziroma gozd. Neustrezno gospodarjenje se kaže v več različnih oblikah. Najpogostejši sta prekomerno sekanje (v Sloveniji so pogoste tudi tatvine lesa) ali pa nepravočasno čiščenje in posek bolnih dreves (primer lubadarja).

Varstvo okolja v Sloveniji ni zmoglo slediti spremembam ter vsesplošnemu razvoju in napredku družbe. Kompleksnost razvoja je vplivala tudi na spreminjanje družbe in kriminalne dejavnosti. Življenjsko ogrožajoča lastnost ali posledica ekološke kriminalitete (uničevanje človeku in drugim bitjem življenjsko pomembnega naravnega okolja) je vedno bolj v ospredju. Učenje in zavedanje o možnih posledicah lahko prodre do vsakega posameznika, stroge predpisane kazni in cenejši oziroma bolj dostopni načini razgrajevanja škodljivih odpadkov pa so ena od rešitev za preprečevanje ekološke kriminalitete (elit). Ko je zlorabljeno okolje, resnično prizadenemo sami sebe in škodujemo drug drugemu (Harshberger, 1989), zato bi

mogoče ekološka etika z drugim imenom – 'človeška etika' ali 'etika preživetja' povzročila drugačen, bolj pozitiven odziv med ljudmi. Vse se začne in tudi konča pri človeku kot posamezniku. Noben papirček se ne odvrže sam, noben ventil v tovarni se ne odvijne sam, nobeno drevo se ne poseka samo.

3 SLOVENCİ KOT STORILCI IN ŽRTVE EKOLOŠKE KRIMINALITETE

*Mnogo norosti je v naši takoimenovani civilizaciji.
Kot norci drvite beli ljudje za denarjem, dokler ga nimate toliko,
da ga v prekratnem življenju ne uspete porabiti.
Ropate gozdove, zlorablajte zemljo, zapravljate njena bogastva,
kot da ste poslednji rod, ne mislite na mislite na svoje potomce,
ki bodo živeli za vami.
Govorite o boljšem svetu jutri, medtem pa gradite bombe,
da bi razdejali svet danes.
Tatanga Mani*

Iz zgornjega pregleda je razvidno, da je nabor oblik ekološke kriminalitete posameznika v Sloveniji raznolik in dobra razveja že obstoječo fenomenološko shemo ekološke kriminalitete. Že Pečar (1981: 40) je opozoril, da kot onesnaževalci nimamo moralne pravice zahtevati sprememb, ker bi nas ukrepi prizadeli. V viktimološkem smislu smo postavljeni v podoben položaj, kot pri kriminalu brez žrtve, ko se žrtve pustijo viktimizirati zaradi določenih prednosti in ugodja, ki ga pojav prinaša. Prav to počne veliko Slovencev iz razlogov ugodja, prestiža, postavljanja pred drugimi, doseganja dobičkov idr. In žal se dogaja, da je marsikdo danes storilec, jutri pa žrtev ekološke kriminalitete, pri čemer lastna viktimizacija ni izključena.

Ekološka kriminaliteta posameznika zajema majhna, a vseeno potencialno enako škodljiva dejanja. Pečar (1981: 36) je pri posamezniku kot povzročitelju kriminalitete zoper okolje v ospredje postavil njegove socio-kulturne vrednote in navade ter odraz osebnosti. Menim, da je vsemu temu potrebno dodati tudi etiko – ekološko etiko. Ta vrsta ekološke kriminalitete se nekoliko razlikuje od ostalih, ker nima dveh, ostalim vrstam po Situ in Emmonsu (2000: 113-114) skupnih karakteristik – organizacijske povezanosti in pomembnega vpliva oziroma posledic. Definira pa jo pet ključnih karakteristik:

- gre za prekrške oziroma dejanja posameznikov zunaj njihovih poklicev ali služb in le ti običajno delujejo sami;
- običajno ga na široko povzročajo povsem navadni ljudje, kateri nimajo kriminalnega profila (dejansko ga je storil že skoraj vsak);
- storilci o svojih dejanjih ne razmišljajo kot o zločinih;
- storilci ob storitvi dejanj(a) utrpijo le malo stigmatizacije in
- čeprav ekološki vpliv posameznega zločina običajno ni resen, je kumulativni učinek mnogih incidentov lahko.

V cestnem prometu, s kurjavo in ogrevanjem, s hrupom, prekomernim razsvetljevanjem, izsekavanjem gozdov, nepravilnim ločevanjem in odlaganjem odpadkov, ali v vlogi objestnih turistov, ki je vozijo po zaščitene habitatih, trgajo zaščitene rastline, streljajo živali 'za svojo zabavo', idr. smo vsi hkrati povzročitelji ekološke kriminalitete in obenem tudi tisti, ki bomo utrpeli posledice takšnega ravnanja, se pravi žrtve. Pečar (1981:40) tak položaj v viktimološkem smislu enači s kriminalom brez žrtve, ko se žrtve pustijo viktimizirati, predvsem zaradi pozitivnih stvari, ki jih pojav prinaša. Lastna viktimizacija oziroma viktimizacija samega sebe se pri ekološki kriminaliteti kaže v dveh oblikah. V prvem primeru

gre za zavestno in namerno ravnanje posameznika, ki si s takšnim ravnanjem obeta osebne koristi (udobje, prestiž, ugled v družbi idr.), pri čemer se velikokrat tudi pusti viktimizirati drugim. V drugem primeru pa si posameznik prav tako obeta določene koristi zase, pri tem pa ne ve oziroma se ne zaveda, da s storitvijo ekološkega kaznivega dejanja škoduje tudi samemu sebi.

Pečar (1981: 40) je zelo jasno poudaril pomembnost zrelosti žrtev ekološke kriminalitete in njihovo dojetje lastne in/ali od drugih povzročene viktimizacije. Vsekakor gre za negativno vedenje oziroma ravnanje, ki je škodljivo in nesprejemljivo. Marsikdo se oklepa izgovora, da takšno ravnanje (še) ni nevarno. Ravno zaradi tega je marsikdo danes storilec in lahko že jutri (ali še isti trenutek) žrtev ekološkega kaznivega dejanja. Pri tem pa se pojavi še problem množičnosti majhnih pojavov, pri katerih se krivda porazdeli in izgubi, o odgovornosti pa nobene sledi. Tudi tako restriktivno kazensko pravo ne more pomagati.

V Sloveniji obstaja Resolucija o nacionalnem programu varstva okolja 2005-2012 (ReNPVO, Uradni list RS, št. 2/2006), ki podrobneje določa namen in sestavo Nacionalnega programa varstva okolja Republike Slovenije. Le-ta je izhodišče za okoljsko razsežnost strategije razvoja Slovenije, ki opredeljuje vizijo prihodnosti Slovenije ter usmeritve in ukrepe za realizacijo te vizije do leta 2013, številne zakone (Zakon o varstvu okolja – ZVO-1 (Uradni list RS, št. 17/06, 20/06), Zakon o ohranjanju narave (Uradni list RS, št. 56/1999, 31/2000), Zakon o vodah (Uradni list RS, št. 67/2002), Zakon o zaščiti živali (Uradni list RS, št. 98/1999, 126/2003, 14/2007)) ter mnoge druge zakonske in podzakonske akte. A velikokrat se zdi, da je vse zaman in brez pomena. Pravica do zdravega življenjskega okolja je opredeljena v 72. členu Ustave Republike Slovenije (Uradni list RS, št. 33I/1991-I), pa kljub temu izgleda, da sami do sebe nimamo toliko spoštovanja, da ne bi ogrožali sami sebe in škodovali lastnemu zdravju. Vse to pa le zaradi finančnih koristi, ugodja, udobja, ugleda in prestiža. Ali je res vredno.

Problem ekološke kriminalitete je v svetu dosegel tako kritične meje (satelitske slike kažejo do 30 odstotno stalitev ledu na severnem in južnem polu, pitne vode je vedno manj, morsko dno oceanov in tudi morij je polno odpadkov itd.), da je na globalni ravni v ospredje prišel represivni odziv na ta pojav. Tudi Evropska unija, in Slovenija kot njena članica, se z uvedbo predloga Direktive o varstvu okolja¹⁰, usmerja v kazenskopravno varstvo okolja. Po mnenju Deisingerja (2007: 1648) predvideva učinkovito varstvo okolja in tudi spremembe 32. poglavja Kazenskega zakonika Republike Slovenije (Uradni list RS, št. 95/04), kjer so zbrana kazniva dejanja zoper okolje, prostor in naravne dobrine. Avtor omenja dve novi kaznivi dejanji; onesnaževanje morij z ladij, k čemur doda še onesnaževanje jezerskih in rečnih voda, ter kaznivo dejane ogrožanja okolja s hrupom. Predvidene so tudi določene spremembe in dopolnitve področja nezakonitega ravnanja z zaščitnimi živalmi in rastlinami. V slovenskem kazenskem zakoniku je čim prej potrebno uvesti opredelitev pojmov okolja in prostora ter tudi ekološke kriminalitete kot take, ker njene definicije kazenski zakonik še ne zajema. Definicije objektov varstva okolja je potrebno povzeti iz pravne veje, ki ureja to področje. Določene spremembe slovenskega kazenskega zakonika naj bi se realizirale v prvi polovici tega leta in poleg opredelitve ekološke kriminalitete kot pravne kategorije obetajo tudi širše opredeljene kršitve zoper okolje in ljudi. Zavedam se, da so tovrstne spremembe nujno potrebne, a menim, da gre pri ekološki kriminaliteti bolj kot za problem pravne urejenosti za problem etike posameznika, kar se še bolj potencirano in jasno izrazi pri oblikah ekološke kriminalitete posameznika. Vsakdo izmed nas se je že vprašal 'Zakaj bi?' in 'Zakaj ne bi?'

¹⁰ Predlog Direktive Evropskega parlamenta in Sveta o kazenskopravnem varstvu okolja z dne 14.02.2007, 6297/07, je v 3. členu predvidenih devet kaznivih dejanj, sankcije za ta dejanja ter odgovornost pravnih oseb in sankcije za pravne osebe (Deisinger, 2007). Posledično se bodo zgodile tudi spremembe domačega kazenskega zakonika.

4 SKLEPNO RAZMIŠLJANJE

Neglede na oblike in razsežnosti ekološke kriminalitete posameznika vidim razlog in srž tega problema v etični drži posameznika. Ekološka etika jasno izpostavi, da je razsvetljenska ideja o ločitvi subjekta in objekta povzročila spremembo odnosa človeka do narave (t.i. popredmetenje¹¹ narave). Tak objektni odnos je po mnenju sodobnih filozofov ekološke etike ključni vzrok današnje okoljske degradacije in spremenjen moralni status narave. Za človeka je narava zgolj objekt in nima moralnih kriterijev. Takšna interpretacija modernega človeka razbremeni vseh moralnih obveznosti do narave kot objekta svojega delovanja. Na tem spoznanju temelji tudi predlog rešitve okoljske krize na praktičnem nivoju. Rešitev predstavlja spoznanje, da popolna zaustavitev onesnaževanja in izkoriščanja naravnih virov najverjetneje ni mogoča, simbioza narave in človeške družbe pa je nedvomno izvedljiva. Celostni, trajnostni in okolju prijazen razvoj človeških družb v skladu z danimi naravnimi omejitvami je ena izmed predlaganih rešitev sodobne ekološke etike.

Bistvo etično-ekološkega konflikta človeškega napredka je v širjenju človekovih oblik (prostora) življenja z utesnjevanjem in izrinjanjem rastlin in živali ter izčrpavanjem naravnih dobrin. Zaradi tega bi človeško kulturo lahko opredelili tudi kot delno morbidno (Komat, 2007). Nadaljnji razvoj ekološke etike bo odvisen od novih okoljevarstvenih spoznanj, ki se bodo preoblikovala v okoljevarstvene ali ekološke norme (zapovedi, prepovedi in dolžnosti) človekovega obnašanja do okolja. Tukaj pa se takoj zastavi vprašanje ali se je človek v dobro narave in okolja res pripravljen odreči udobju in prestižu, katerega uživa v dandanašnjem tehničnem razvoju in napredku. Prav med nami se dogaja, da se v ozračje izpusti okoli 25 milijard ton ogljikovega dioksida letno, dnevno izčrpa 78 milijonov sodčkov nafte in 95 trilijonov kubičnih metrov zemeljskega plina iz zemeljske skorje. V Evropski uniji je letno proizvedenih 1,3 milijarde ton odpadkov, od tega je vsaj 40 milijonov ton nevarnih snovi, k temu pa je potrebno prišteti še 700 milijonov ton odpadkov iz kmetijskih dejavnosti. Letno se poseka okoli 15 milijonov hektarjev gozdov (European Commission, 2008). Povprečni posameznik pa v vsem tem še vedno ne vidi ničesar napačnega. Nakupuje v trgovskih centrih, vozi se z avtomobilom, na dopust se odpravi z letalom, popoldneve preživlja pred računalnikom in televizorjem, odpadke odvrže v zabojnik za smeti. Ne razume, da bi se moralo, karkoli spremeniti in tudi ne ve, zakaj, zato tudi nič ne ukrene. Ivačič (2005) izpostavi, da samo zaradi vsega tega posameznika še ni mogoče opredeliti kot moralno slabega človek. Nedvomno pa je posameznik ekološko neosveščen, ko pušča luči prižgane, prekomerno troši pitno vodo za pranje avtomobila ali kopanje v kadi ali domačem bazenu oziroma ne ločuje odpadkov. Okoljska etika se ukvarja z vprašanjem, zakaj je v prvi vrsti prišlo do takšne negativne človeške interakcije z okoljem. Prav tako se trudi ugotoviti mesto narave na človekovi hierarhični lestvici vrednot in kakšne so človekove obveznosti do narave.

Če bi vsakdo pomislil o posledicah svojega ravnanja in se zamislil, kako bo njegovo ravnanje vplivalo na življenja drugih, tudi njegovih potomcev, in če večine lažnih vladarjev planeta ne bi vodilo pehanje za dobičkom in udobjem, se nam dandanes ne bi bilo potrebno spraševati, kaj bomo jedli in kaj bomo dihali v naslednjem stoletju. Akcesornost kazenskega prava in njegovo načelo *ultima ratio* resda predstavljata rešitev problema, ki pa zna biti le kratkoročna. Četudi je takšno ravnanje razumljiv odgovor na vedno pogostejše in obsežnejše 'napade' na okolje z vedno hujšimi posledicami, je potrebno začeti spreminjati temeljni razlog za tovrstni antropocentrični odnos posameznika do narave in okolja, v katerem živi. Učenje in izobraževanje je tesno povezano s spreminjanjem socio-kulturnih norm in ustvarjanem

¹¹ Popredmetiti pomeni narediti, da se kaj začne kazati na predmeten, čutno zaznaven način. Narediti kaj nematerialnega, duhovnega za predmet, stvar tako, da se nematerialnemu, duhovnemu pripisujejo lastnosti, značilnosti predmeta, stvari, ali pa se to z njim enači (SSKJ, 1994: 922).

moralnih vrednot posameznika. Učenje in zavedanje o možnih posledicah lahko prodreta do vsakega posameznika. Ravno tu in sedaj je dober začetek. Čeprav majhen, vendar trden in pozitiven korak posameznika čistemu-varnemu okolju naproti. Čez eno leto bo morda že prepozno.

5 VIRI

Bauman, Z. (2002). *Life in fragments: essays in postmodern morality*. Oxford, Malden.

Bauman, M. (2007). Starejši ljudje kot žrtve kaznivih dejanj. Meško, G. (ur.) *Izbrana poglavja iz viktimologije 1. Mala čitanka viktimologije za varstvoslovce: (študijsko gradivo)*. Ljubljana, Fakulteta za varnostne vede

Barry, J. (1999). *Environment and Social Theory*. London and New York, Routledge.

Bele, I. (2001). *Kazenski zakonik s komentarjem: splošni del*. Ljubljana, GV založba.

Brack, D. (2002). **Combating international environmental crime**. *Global Environmental Change*, 12 (2), 143-147. Dokument dobljen dne 12.09.2007 na WWW: http://www.sciencedirect.com/science?_ob=ArticleURL&_udi=B6VFFV-46CRVV0-2&_user=940034&_coverDate=07%2F31%2F2002&_alid=702477340&_rdoc=1&_fmt=full&_orig=search&_cdi=6020&_sort=d&_docanchor=&_view=c&_ct=1&_acct=C000048764&_version=1&_urlVersion=0&_userid=940034&_md5=ecf6430ef45080dd15a01e9ffb6bfb81

Carabine, E., Iganski, P., Lee, M., Plummer, K. and South, N. (2004). *Criminology: A Sociological Introduction*. London, Routledge.

Clifford, M. (1998). *Environmental Crime - Defining Environmental Crime*. Dokument dobljen dne 11.01.2008 na WWW: <http://law.jrank.org/pages/11964/Environmental-Crime-Defining-environmental-crime.html>

Corall, H. (1992). **White collar crime**. Buckingham, Open University Press.

Dekleva, M.M. (1994). Iz hektičnega vsakdana v hektični turistični kraj. Lah, A. (ur.) *Okolje v Sloveniji: zbornik*. Ljubljana, Tehniška založba Slovenije.

Dobovšek, B. (1992). **Organiziran kriminal**. Ljubljana, Unigraf.

Dvoršek, A. (2001). **Kriminalistična strategija**. Ljubljana, Visoka policijsko varnostna šola.

European Commission-Environment (2008). Dokument dobljen dne 12.05.2008 na WWW: http://ec.europa.eu/environment/index_en.htm

Exel, N. (1994). Kemizacija okolja in varstvo porabnika. Lah, A. (ur.) *Okolje v Sloveniji: zbornik*. Ljubljana, Tehniška založba Slovenije.

Gibbons, Don C. (1994). *Talking about crime and criminals : problems and issues in theory development in criminology*. Englewood Cliffs, Prentice Hall.

Groombridge, N. (1998). Masculinities and Crime against the Environment. *Theoretical Criminology*, 2 (2), 249-267. Dokument dobljen dne 09.01.2008 na WWW: <http://tcr.sagepub.com/cgi/content/abstract/2/2/249?ck=nck>

Hannigan, A.,J. (1995). **Environmental Sociology. A scial construction perspective**. London in New York, Routledge.

Ivačič, A. (2005). Okoljska etična misel in politična okolja. Magistrsko delo. Ljubljana, Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede. Dokument dobljen dne 10.05.2008 na WWW: http://dk.fdv.uni-lj.si/delamag/mag_Ivacic-Anita.PDF

Kanduč, Z. (2001). Žrtve viktimizacije in viktimološke perspektive (zbirka prispevkov). Ljubljana, Inštitut za kriminologijo.

Kanduč, Z. (1997). **Gospodarski kriminal in ekonomsko nasilje: kriminološke in kazenskopravne perspektive**. Revija za kriminalistiko in kriminologijo, 1, 11 - 25.

Kanduč, Z. (1994). **Beloovratniški kriminal**. Pravniki, 10-12, 411-423.

Kazenski zakonik Republike Slovenije (Uradni list RS, št. 95/04).

Komat, A. (2007). Je biogorivo res čudežna rešitev? *Gea*, 17 (7), 8-11.

Lane, P. (1998). Ecofeminism Meets Criminology. *Theoretical Criminology*, 2 (2), 235-248. Dokument dobljen dne 09.01.2008 na WWW: <http://tcr.sagepub.com/cgi/content/abstract/2/2/235>

Leskovšek, M. (1994). Vpliv gnojenja na okolje. Lah, A. (ur.) *Okolje v Sloveniji: zbornik*. Ljubljana, Tehniška založba Slovenije.

Lynch, M. (1990). The greening of criminology: a perspective for the 1990's. *The Critical Criminologist*, 2, 11-12. London, SAGE Publications.

Lynch, J., M. and Stretsky, B., P. (2003). **The meaning of green: Contrasting criminological perspectives**. Theoretical Criminology. London, SAGE Publications.

Maček, J. (1994). Fitofarmaceutski pripravki in njihov vpliv na okolje. Lah, A. (ur.) *Okolje v Sloveniji: zbornik*. Ljubljana, Tehniška založba Slovenije.

Maver, D. (2004). *Kriminalistika: uvod, taktika, tehnika*. Ljubljana, Uradni list Republike Slovenije.

Meško, G. (2006). **Kriminologija**. Ljubljana, Fakulteta za varnostne vede.

Meško, G., Umek, P., Areh, I. (2002). Žrtve o preiskovalcih in preiskovalci o žrtvah. Meško, G. (ur.) *Vizije slovenske kriminologije*. Ljubljana, Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije, Visoka policijsko-varnostna šola, 223-231.

Ministrstvo za notranje zadeve (2006), Policija. *Statistika: Letna poročila policije*. Dokument dobljen 27.01.2008 na WWW: <http://www.policija.si/portal/statistika/lp/lp.php?submenuid=009>

Ministrstvo za notranje zadeve (2007), Policija. *Statistika: Letna poročila policije*. Dokument dobljen 27.01.2008 na WWW: <http://www.policija.si/portal/statistika/lp/lp.php?submenuid=009>

Ministrstvo za okolje in prostor (2006). *Poročilo o delu Inšpektorata Republike Slovenije za okolje in prostor za leto 2006*. Dokument dobljen 25.01.2008 na WWW: http://www.iop.gov.si/fileadmin/iop.gov.si/pageuploads/IRSOP_dokumenti/POROCILO_IRSOP_ZA_2006.pdf.

Ministrstvo za okolje in prostor (2007). *Poročilo o delu Inšpektorata Republike Slovenije za okolje in prostor za leto 2007*. Dokument dobljen 25.01.2008 na WWW: http://www.iop.gov.si/fileadmin/iop.gov.si/pageuploads/IRSOP_dokumenti/POROCILO_IRSOP_ZA_2007.pdf

Pauko, F. (1994). Turizem in okolje. Lah, A. (ur.) *Okolje v Sloveniji: zbornik*. Ljubljana, Tehniška založba Slovenije.

Pečar, J. (1981). **Ekološka kriminaliteta in kriminologija**. Revija za kriminalistiko in kriminologijo, 1, (34), 33 - 45.

Pečar, J. (1988). "Kriminološko" javno mnenje. *Zbornik znanstvenih razprav*, 48, 105-125.

Pečar, J. (1992). **Gospodarski kriminal - večna dilema**. Revija za kriminalistiko in kriminologijo, 43 (4), 328 - 341.

Pečar, J. (1996). **Podjetniška kriminaliteta**. Revija za kriminalistiko in kriminologijo, 3, 203 - 212.

Pličanič, S. (2003). **Temelji ekološkega prava**. Ljubljana, Cankarjeva založba.

Priročni slovar tujk (2005). Ljubljana, Cankarjeva založba.

Ramljak, A.A. (2004). Viktimologija. Sarajevo, Fakultet kriminalističkih nauka,

Resolucija o nacionalnem programu varstva okolja (ReNPVO), Uradni list RS, št. 2/2006.

Resolucija o strategiji nacionalne varnosti Republike Slovenije (ReSNV), Uradni list RS, št. 56/2001.

Schafer, S. (1968). *The Victim and His Criminal*. New York, Random Press.

Schnaiberg, A. and Gould, K.,A. (1989). **Environment and Society: The Enduring Conflict**. New York, St. Martin's Press.

Selinšek, L. (2003). **Kazenskopravno varstvo okolja in naravnih dobrin - izziv ali nuja?**. Pravniki, 58 (9-12), 651 - 672.

Selinšek, L. (2006). **Gospodarsko kazensko pravo**. Ljubljana, GV Založba.

Siegel, L., J. (2001). **White-Collar and Organized Crime**. Horne, S. (ed.). *Criminology: Theories, Patterns and Typologies*. Wadsworth, Thomson Learning.

Situ, Y. and Emmons, D. (2000). **Environmental crime. The Criminal Justice System's Role in Protecting Environment.** Thousand Oaks, Sage Publications, Inc.

South, N. (1998). A Green Field for Criminology? A Proposal for a Perspective. *Theoretical Criminology*, 2 (2), 211-233. Dokument dobljen dne 10.01.2008 na WWW: <http://tcr.sagepub.com/cgi/content/abstract/2/2/211>

Statistični urad Republike Slovenije. *Statistični letopis 2006*. Dokument dobljen 27.01.2008 na WWW: http://www.stat.si/letopis/index_vsebina.asp?poglavje=11&leto=2006&jezik=si

Statistični urad Republike Slovenije. *Statistični letopis 2007*. Dokument dobljen 27.01.2008 na WWW: http://www.stat.si/letopis/index_vsebina.asp?poglavje=11&leto=2007&jezik=si

Sutherland, E., H. (1983). **White Collar Crime.** New Heaven, Yale University.

Šelih, A. (2003). 3. letni kongres Evropskega združenja za kriminologijo. Helsinki, 27.-30.8.2003. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 54 (4), 450-452.

Šelih, A. (1967). Viktimologija in njena vloga v boju zoper kriminaliteto. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 1-2, 37-42.

Šolar, M., Jurc, D., Druškovič, B. (1994). Kako ohraniti gozdove. Lah, A. (ur.) *Okolje v Sloveniji: zbornik*. Ljubljana, Tehniška založba Slovenije.

Tajnšek, A. (1994). Kmetijstvo in okolje. Lah, A. (ur.) *Okolje v Sloveniji: zbornik*. Ljubljana, Tehniška založba Slovenije.

Ustava Republike Slovenije – URS (1991), *Uradni list RS*, št. 33/91, 42/97, 66/2000 in 24/2003.

Von Hentig, H. (1948). *The Criminal and His Victim*. New Haven, Yale University Press.

Watson, M. (2005). Environmental Offences: the Reality of Environmental Crime. *Environmental Law Review*, 7, 190-200. Dokument dobljen dne 04.05.2008 na WWW:

Zakon o ohranjanju narave (1999). *Uradni list RS*, št. 56/1999, 31/2000.

Zakon o varstvu okolja (2006). *Uradni list RS*, št. 17/2006, 20/2006.

Zakon o vodah (2002). *Uradni list RS*, št. 67/2002.

Zakon o zaščiti živali (1999). *Uradni list RS*, št. 98/1999, 126/2003, 14/2007.

Žnidaršič – Kranjc, A. (1998). **Nekaj izhodišč o gospodarski kriminaliteti.** *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 40 (2), 198 - 204.